

Indijski Gujarat

»Tu smo zaradi ptic in ne levov ...«

// Dragan Simić (prevod Petra Vrh Vrežec)

Površina Indije: 3.287.263 km²

Površina Gujarata: 196.077 km²

Št. prebivalcev Indije: 1.210.193.422 (2011)

Št. prebivalcev Gujarata: 60.383.628 (2011)

Št. vrst ptic Indije: 1.300

Št. vrst ptic Gujarata: 540

Št. endemičnih vrst ptic Indije: 42

Zanimive živali:

langur (*Semnopithecus* sp.), rezus (*Macaca mulatta*), navadni šakal (*Canis aureus indicus*), volk (*Canis lupus pallipes*), bengalska lisica (*Vulpes bengalensis*), indijski mungi (*Herpestes edwardsii*), mali indijski mungi (*Herpestes javanicus*), progasta hijena (*Hyaena hyaena*), džungelska mačka (*Felis chaus*), azijski lev (*Panthera leo persica*), leopard (*Panthera pardus*), azijski osel (*Equus hemionus khur*), evrazijska divja svinja (*Sus scropha davidi*), čital (*Axis axis*), zambar (*Cervus unicolor*), nilgav (*Boselaphus tragocamelus*), jelenja antilopa (*Antelope cervicapra*), štiriroga antilopa (*Tetracerus quadricornis*), močvirski krokodil (*Crocodylus palustris*)

Zanimive vrste ptic Indije:

Indijo naseljuje prek 1.000 vrst ptic, od teh je približno 40 endemičnih, rožnoglava raca (*Rhodonessa caryophyllacea*) in himalajska prepelica (*Ophrysia superciliosa*) sta domnevno izumrli, puščavski tekalec vrste *Rhinoptilus bitorquatus* in gozdni čuk (*Heteroglaux blewitti*) pa sta po več kot stoletju ponovno odkriti vrsti

Zanimive vrste ptic Gujarata:

V Gujaratu prezimuje pomemben delež svetovne populacije deviškega žerjava (*Anthropoides virgo*) in žerjavov (*Grus grus*) ter gnezdi polovica skupne populacije ogrožene droplje *Eupodotis indica*. V puščavi Kutch gnezdi pomembna populacija ogrožene indijske droplje (*Ardeotis nigripes*), tako tudi sarus (*Grus antigone*), tu pa je tudi edino stalno gnezdišče kolonije ogroženega malega plamenca (*Phoenix minor*) v Indiji. V zimskem času tu opazujejo dve veličastni vrsti orlov, kraljevega orla (*Aquila heliaca*) in velikega klinkača (*A. clanga*).

Habitati Gujarata: velika slana puščava Kutch, suhi listnati gozdovi (Nacionalni park GIR), stepe (Nacionalni park Velavadar), tropsko grmičevje in dolge obale z dvema velikima zalivoma, številni estuariji in mangrove

Odpiram svojo indijsko beležnico: Ahmedabad, Gujarat, zahodna Indija. Prva beležka nosi datum 24. november 2010 in v njej piše “ izmirski gozdomec (*Halcyon smyrnensis*) 1”. To je bila zame nova vrsta, ki sem jo že davno neuspešno iskal na robu njenega območja razširjenosti v zahodni Turčiji. Porbandar je bila naslednja postaja na ptičarski turneji v organizaciji lokalnega poznavalca Arpita Deomurarija (www.wildBone.in/) in vodnika Čiraga Solankija – Čikua. Predstavili so nam pristanišče in rojstni kraj Mahatme Gandhija. vzdolž obale so se nizale lagune, nekatere povezane z Arabskim morjem in slane, druge ločene od morja in sladkovodne. Tu sem imel priložnost opazovati skoraj vse vodne ptice v tej regiji. Videl sem približno 70 vrst. Mojo pozornost je pritegnilo 45 kodrastih pelikanov (*Pelecanus crispus*), večje število žerjavov (*Grus grus*), 4.000 deviških žerjavov (*Anthropoides virgo*) in vse tiste vrste ptic, ki so v smrtonosni senci številnih vetrnih turbin.

Zemljevid: Uporabljen z dovoljenjem »The General Libraries, The University of Texas at Austin«.

1: Kritično ogroženi azijski lev (*Panthera leo persica*)

2: Mlada Indijka v indijski noši si je za poročno slavje v Dasadi okrasila roke.

3: Indijci zaradi vere ne smejo uživati govejega mesa, zato poginjeno govedo odpeljejo na deponijo.

4: Pri načrtovanju poti je treba imeti v mislih, da so na cestah motorne rikše, številna motorna kolesa, tovornjaki, krave, vodni bivoli in psi.

5: Evrazijska divja svinja (*Sus scropha davidi*)

6: Letovišče Rann Riders v Dasadi

7: Nacionalni park Gir je največji kompleks suhih listnatih gozdov v zahodni Indiji.

foto: Dragan Simić (1, 3-7), Dušanka Stoković-Simić (2)

8

8: Izmirski gozdomec (*Halcyon smyrnensis*) je bila prva ptica v ornitološki beležnici.
foto: Dragan Simić

9: Pogosto smo naleteli na majhne črede čitalov (*Axis axis*), ki so med najbolj številnimi sesalci parka.
foto: Matt Wilson

Nacionalni park Gir – gozdni ornitološki raj

Nacionalni park Gir je največji kompleks suhih listnatih gozdov v zahodni Indiji in radovednim obiskovalcem ponuja možnost ogleda 38 vrst sesalcev, 37 vrst plazilcev in skoraj 300 vrst ptic. Vendar za večino obiskovalcev tu obstaja samo ena vrsta - zadnja populacija kritično ogroženega azijskega leva (*Panthera leo persica*). Precej neprijetno je bilo zato poslušati vprašanja iz mimovozečega džipa: »Ste videli leve?« »Smo, in? Mi smo tu zaradi ptic!« Večina vodnikov zato pozna samo sesalce, tisti, ki naj bi poznali ptice, pa vam znajo pokazati le najbolj pogoste in številne vrste, ki ste se jih lahko naučili razlikovati že prvi dan. Zagotovilo, da gremo po parku z izkušenim vodnikom, ki nam bo pokazal sove, smo zato sprejeli z zadržkom.

Z odprtim džipom smo se peljali po tlakovani cesti skozi sušni gozd. Iz bližnjega drevesa so nam izrekli dobrodošlico langurji, detel vrste *Dinopium benghalense*, sledili so muhar *Cyornis tickelliae* in šikra (*Accipiter badius*) na akaciji ob cesti. Najštevilnejši sesalci parka so čitali (*Axis axis*) in zambarji (*Cervus unicolor*), pogosto smo naleteli na majhne črede. Presenetili so me divji osebki pava (*Pavo cristatus*), ki so brskali po suhem listju ob cesti, saj sem pava vaje srečevati kot okrasno »perutnino«. Prečkali smo greben in se spustili v dolino ene izmed sedmih rek, kolikor jih priteče skozi Gir. V času sušnega obdobja je težko priti do površinske vode, zato je uprava parka zgradila štiri akumulacije in z nizko betonsko pregrado zajezila reko, ki je ustvarila jezero. Iz vode so gledali želvi oklepi, ob obali je skakal dajalski drozg (*Copsychus saularis*), na bližnjih vejah je sedel smaragdni čebelar (*Merops orientalis*), v krošnji nad njim kravja čaplja (*Bubulcus ibis*), na blatnih tleh indijska priba (*Vanellus indicus*), v grmu za menoj pa se je z mano

9

igrala skrivalnice ... beloprsta tukalica (*Amaurornis phoenicurus*). Skrivala se je za kamenje in rastlinje in se prikazala le za trenutek, nato pa se ponovno skrila. V blatu se je valjal močan samec zambarja. Pozornost smo preusmerili na perzijskega sršenarja (*Pernis ptilorhynchus*), nato pa na orla *Nisaetus cirrhatius*. Ob cesti je stala evrazijska divja svinja (*Sus scropha davidi*). Ista vrsta kot pri nas, a drugačne postave in druge podvrste. Pod vejo je bila znana ptica ... samica kosa (*Turdus merula*). Podvrsta *Turdus merula simillimus* je pred kratkim dobila status nove vrste - indijski kos.

Skozi mrak so se premikali trije šakali (*Canis aureus indicus*). Čas obiska parka je omejen na dve uri in pol vsako jutro in večer in voznik mora za preseženi čas plačati kazen. Naš voznik je zato pospešil. Pot so nam sekali čitali, a se zaradi njih nismo ustavljali, ker smo jih videli že večkrat. Občasno smo vozili tako hitro, da je obstajala nevarnost naleta na divjad na cesti. In potem smo se ustavili brez pravega razloga. Vodnik je s prstom kazal v krošnjo nad glavo. Dve indijski sovi (*Strix ocellata*). Res je poznal svoje sove! Dve veliki sovi sta stali na veji tik nad nami in na sosednjem drevesu še ena. Po nekaj minutah smo nadaljevali. Vodnika smo od tod naprej gledali drugače in obžalovali, da ga nismo najeli že prej. Po vrtoglavi vožnji smo se ustavili še enkrat. Naš pogled je vodnik usmeril na indijsko podhujko (*Caprimulgus asiaticus*). Po divji vožnji smo skoraj pozabili, da nam je bila obljubljena še ena sova. Vendar smo se spet ustavili in vodnik Manoč nam je pokazal duplo na polovici višine bližnjega drevesa, iz katerega je kukal lesni skovik (*Otus bakkamoena*). Razlogov za ustavljanje ni bilo več in sledila je spet jelenom smrtno nevarna vožnja proti izhodu parka. Bil sem zadovoljen s številom videnih ptic v parku in strinjal sem se z besedami indij-

10

11

12

skega ornitologa Salim Alija, da so levi edini razlog, da Nacionalni park Gir ni ornitološka destinacija.

Puščava – na lovu za stepskimi pribami

Na poti v Dasad, vasico na robu slane puščave in rezervata Kutch, sta nas preletela dva egiptovska jastreba (*Neophron percnopterus*). To je bila vrsta s številko 162 na mojem seznamu v indijski beležnici. V Dasadi smo se sprehodili skozi gaj evkaliptusov, kjer se ob mraku zbere na tisoče aleksandrov (*Psittacula krameri*), zelenih papig, ki naj bi jih od tod v Evropo prinesli vojaki Aleksandra Velikega. Prespali smo v letovišču Rann Riders. Naslednjega dne smo bili ob 6.30 že na odprtem džipu in se peljali v Malo slano puščavo Kutch, ki obsega 5.000 km². Jutro je bilo precej mrzlo, še posebno zaradi odprtega vozila, ki je švigalo mimo nizkega trnastega grmičevja. Nenadoma je Sem, naš voznik in vodnik, brez najave zavil med grmovje in vijugal mimo njih ... Videli smo še eno sovo, močvirsko uharico (*Asio flammeus*; redko vrsto v Srbiji, ki je še nisem videl) in potem še eno. Spet smo prišli na »cesto« in na bližnjem grmu opazili puščavskega kupčarja (*Oenanthe deserti*). Še malo ovinkarjenja in pred nami je stal azijski osel (*Equus hemionus khur*). Osamljeni samec nas je pogledal, videl, da zanj nismo zanimivi (beri: nismo samice) in počasi odšel. Danes živi v tej puščavi le še preostanek tri in pol tisoč teh živali. V bližnjem grmu smo opazili postovko (*Falco tinnunculus*) in malo naprej drongo vrste *Dicrurus macrocercus*. S tal je zletela kostanjeva stepska kokoška (*Pterocles exustus*), jerebici podobna ptica, ki tako kot golob pije vodo s kljunom, potopljenim vanjo, v nasprotju z drugimi pticami, ki naredijo požirek vode in vržejo glavo nazaj, da jo pogoltnejo. Pred nami je kot privid prek golih in od nedavnega monsuna blatnih tal izginjala čreda oslov.

Prispeli smo v spodnji del slane puščave, ki je bila še vedno prepojena od nedavnega deževja. Do tu smo se vozili po robovih nekoliko višjih področij, potem po sredini, torej po blatu. V glavo mi je šinila misel: Kaj če se zakopljemo v blato? Bomo morali počakati, da nam pošljejo nov džip, in naj tega izvlečejo kot pač sami znajo? Prišli smo v najbolj zamočvirjeni del območja. Vodnik Sem ni niti pomislil, da bi nas opozoril na zaščito daljnogledov in leč kamer (za blatna oblačila me ni skrbelo). Zaradi tega sem se jezil nanj še naslednjih nekaj ur ...

Končno smo se pripeljali do bolj suhega območja puščave. Tu nas je čakala droplja vrste *Chlamydotis macqueenii*, samec in ... ena, dve ... štiri samice na odprti površini ob grmovju – 168. vrsta na mojem seznamu indijskih vrst ptic. Malo pozneje smo opazili puščavsko lisico (*Vulpes vulpes pusilla*) z zelo velikimi ušesi in smrdokavro (*Upupa epops*). Vodnik je medtem umival blatno vetrobransko steklo. Vzpeli smo se na hrib, kjer smo opazovali samce nilgava (*Boselaphus tragocamelus*) med obiranjem listnih brstov. Slana puščava ima ravna in slana tla, kjer ne raste nič, in pa rahlo dvignjene predele, s katerih vodo in z njo raztopljene soli delno odplavlja in so zato obrasli z nizko travo in bodičastim grmičevjem. Tu je postavala čreda oslov, ki so med nami vzdrževali stalno razdaljo. Osli lahko preživijo v divjini po zaslugi travnih otokov. Na vrhu drevesne krošnje je čepel velik orel, nismo bili prepričani, kateri, zato smo čakali na vzlet. Končno - kačar (*Circaetus gallicus*).

Ko sem stegnil roko proti ključu za prepoznavanje ptic, sem ugotovil, da se je dobro namočil in skoraj plava v vodi, ki se je med umivanjem vetrobranskega stekla zlila na polico, kjer sta bili položeni knjiga in beležka z zapiski opazovanj. V tistem trenutku se mi je vodnik pošteno zameril! Naslednjega sem opazoval kratkoprsteža škranjčka (*Calandrella brachydactyla*) - pri nas v Sr-

10: Vodnik po parku Gir je dobro poznal sove. Pokazal nam je dve indijski sovi (*Strix ocellata*).

11: Smaragdni čebelar (*Merops orientalis*)

12: Mala slana puščava Kutch obsega 5.000 km² in ponuja pravo ornitopustolovstvo.

foto: vse Dragan Simić

13

14

13: Jelenja antilopa (*Antilope cervicapra*) in nilgav (*Boselaphus tragocamelus*)

14: Bramanski čuk (*Athene brama*)

15: Azijski osli (*Equus hemionus khur*) lahko preživijo v divjini po zaslugi travnih otokov.

16: Kritično ogrožene stepske pribe (*Vanellus gregarius*) gnezdiijo le okoli pašnikov, kar kaže na navezanost vrste na prostoživeče kopitarje.

17: Črnobeli pasat (*Ceryle rudis*)

foto: vse Dragan Simić

biji zelo redko vrsto, medtem ko sem jo tukaj gledal v stoglavih jatah. Sledili so močvirski lunj (*Circus pygargus*), blede srakoper (*Lanius isabellinus*), rjasta kozarka (*Tadorna ferruginea*) – končno, neuspešno sem jo iskal po Turčiji, in druga toploljuba vrsta, rjasta kanja (*Buteo rufinus*). Ko smo zapustili puščavo in prišli na asfaltno cesto, sem v rokah na vetru držal določevalno knjigo in beležko, da bi se posušili, in v sebi preklinjal vodnika. Nenadoma smo se ustavili in vodnik nas je opozoril na ljubkega bramanskega čuka (*Athene brama*). Kako naj bi bil še jezen nanj?

Naslednjega dne, decembrskega popoldneva v Dasadi, smo se z džipom vozili mimo kameljih zapreg po dostojno asfaltirani cesti med pšeničnimi polji proti severovzhodu. Cilj tega dne so bile kritično ogrožene stepske pribe (*Vanellus gregarius*). Na žicah ob cesti so čepele indijske zlatovranke (*Coracias benghalensis*), malo naprej smo opazili nekaj bramanskih škorcev (*Sturnia pagodarum*), v travo so se skrili jerebičji frankolini (*Francolinus pondicerianus*), na poljih so stale volnovrate štokrlje (*Ciconia episcopus*) in srednje bele čaplje (*Mesophoyx intermedia*) ter v daljavi dva sarusa (*Grus antigone*). Veliki ptici, dvakrat večji od »naših« žerjavov, zame tretja in zadnja vrsta žerjavov, ki so bili tu opaženi. Sem je ustavil džip na mostu čez kanal in vseh šest potujočih nas je z daljnogledom preiskovalo polje. Zaradi neznanega razloga stepske pribe ne prezimujejo v svojih naravnih habitatih, ampak sredi njive komaj kaljene pšenice. Pokazale so se samo indijske pribe, o stepskih ni bilo sledi. Peljali smo se po nasipu, džip se je močno nagibal, in prišli do kanala. Indijskih prib je bilo še vedno veliko, vendar ni bilo ne duha ne sluha o stepskih! Sem nas je tolažil, da so vedno tam in da jih je bilo prejšnji teden 26. Pomislil sem na to, kar navadno pomislim v Srbiji ... ampak v Indiji domačini na srečo ptic ne lovi-

jo in so vegetarijanci! Zakaj jih torej ni? Preiskovali smo njive vzdolž kanala. Kritično ogrožena vrsta bi bila krona desetih dni potovanja. Ko bi jo videli, bi lahko odložili daljnoglede. Morali smo jo videti, saj obstaja tveganje, da se populacija v roku treh generacij zmanjša za 80 % (uradna opredelitev te kategorije ogroženosti). Kljub prostranim stepam srednje Azije stepske pribe gnezdiijo samo okoli pašnikov, kar kaže na navezanost vrste na prostoživeče kopitarje, npr. jelenje antilope (*Antilope cervicapra*) in sajge (*Saiga tatarica*), ki s pašo vzdržujejo pašnike. S prekomernim izlovom in posledično propadom populacije divjih oslov in antilop bi tudi pribe izgubile, če se ne bi zadrževale ob čredah domačih živali. Na pojav je opozoril Alfred Brehm leta 1875, saj je stepske pribe vedno našel v jatah ob nomadskih postojankah. Te pribe so jajca legle na iztrebke konj ali krav, morda tudi zaradi toplote, ki se je sproščala ob gnitju iztrebka. Kolega je približno 600 metrov stran opazil 15 stepskih prib v letu. Sedli smo v džip in vidno razburjeni pregledovali polja in za orientacijo iskali manjšo skupino kmetov. Vozili smo se med polji, počasi, malo po malo. Najprej smo si jih ogledali od daleč. Trudili smo se jih prešteti, a ptice so bile v nenehnem gibanju, nekaj se jih je skrivalo v grudasti zemlji ali v votlih brazdah. Ena, dva, tri ... 27! Da bi preveril točnost štetja, sem ga ponovil ... Tri, štiri ... 28! Rekordno število ptic na tem področju so zabeležili novembra 2007, 45 osebkov! Vračali smo se navdušeni nad opazovanji. Na robu Dasade, v bližini zadnje hiše, se je na suhem drevesu spravljal k počitku šest pavov. Na obraz so mi pričarali nasmeh.

Z daljnogledom od zore do mraka

Prevozili smo 1.500 kilometrov poti po Gujaratu in imeli deset dni od zore do sončnega zahoda na oči prislojnene daljnoglede. Kljub utrujenosti je bil seznam ptic

15

16

vedno daljši. Kontrolni seznam Gujarata sicer vsebuje več kot 540 vrst ptic, od katerih sem jih videl 192.

Za konec še nekaj napotkov za obiskovalce Gujarata

Gujarat je vegetarijanska destinacija, toda mesa nisem pogršel. Manjkalo pa mi je pivo, ker tam vlada prohibicija. Zmogljivosti hotelskih ponudb so nihale tako v kvaliteti prostorov kot tudi v hrani. Najboljšo nastanitev in okusno hrano smo našli v bujnem vrtu letovišča Rann Riders (www.rannriders.com) v Dasadi. Pri načrtovanju dneve razdalje je treba imeti v mislih, da je praktično nemogoče vedeti vnaprej, koliko časa potrebuješ od točke A do B. Podeželske ceste so dobre, vendar pa so lokalne ceste še posebej po monsunu precej slabe. Ne smemo pozabiti tudi na motorne rikše, številna motorna kolesa, tovornjake, krave, vodne bivele in pse na cesti, in razumeli boste, zakaj potrebujete štiri do pet ali več ur za 200 kilometrov dolgo pot. Berači niso ne številni ne nasilni. Indijci so gostoljubni in miroljubni in nisem slišal, da bi ljudje kradli ali se vedli nasilno. Z ornitološkega vidika je najboljši čas za obisk od oktobra do aprila, ko se pticam stalnicam pridružijo mnoge selivke - vodne ptice, ujede in pevke. Če obiščete park Gir, vztrajajte, da vas skozi park vodi Manoč – on, verjemite mi, res pozna svoje ptice!

Na koncu bi rad še povedal, da sem bil povabljen na konferenco »Global Bird Watchers« v Džamnagar, posvečeno selitvi ptic in ekoturizmu, k čemur sem prispeval tudi sam. Zato bi se za vabilo na konferenco »Global Bird Watchers 2010« vljudno zahvalil vladi indijske države Gujarat, Turistični agenciji Gujarat in Oddelku za gozdarstvo Gujarat. ●

Priporočena literatura:

- GRIMMETT, R. & INSKIPP, T. (2003): Field Guide to the Birds of Northern India. Helm Field Guides.

